

Regionális fejlődés és politika Kelet-Közép-Európában

1. A kelet-közép-európai gazdasági tér egyenlőtlenségei

Miközben az Európai Unió regionális és kohéziós politikájának reformjai az integráción belüli területi különbségek mérséklését tűzték ki célul, s ennek megvalósításában a négy évtized több-kevesebb eredményhez vezetett, a kelet-közép-európai bővítés következménye a regionális egyenlőtlenségek fokozódása lesz. A társult országok gyenge teljesítőképessége miatt a területi differenciák mértékének növekedésével és az elmaradott térségek nagymértékű megszorodásával kell számolni.

A majdani tagállamok térszerkezetére ható demográfia, munkaerőpiaci, gazdasági és környezeti folyamatok Kelet-Közép-Európában jelentős eltéréseket mutatnak, a csatlakozás következményei is változatos képet vetítenek előre. Bár az európai uniós szakértők előszeretettel kezelik e térséget homogén egységként, az államszocializmus öröksége, még különben a transzformáció regionális hatásai és az új jelenségek menedzselésében alkalmazott gazdaságpolitikai eszközök, intézményi megoldások igen eltérő eredményre vezettek. (1. táblázat)

A 97 milliós népességű kelet-közép-európai társult országocsoport *demográfiai potenciálja* nagy eltéréseket mutat. Két ország – Lengyelország és Románia – adja a népesség 60%-át, a többi nyolc ország kis- és közepes méretű állam. Lengyelország, Csehország, Románia, Bulgária és Szlovénia viszonylag kiegyensúlyozott népességeloszlású ország, településszerkezetük dekoncentrált. A történelmi fejlődésük során hosszú ideig megosztott államok – Lengyelország és Románia – településhálózatában több nagy népességkoncentrációt találunk, a vezető fővárosok mellett jelentős lakosságszámú és gazdasági potenciálú regionális központok fejlődtek ki. A sokpólusú országok – a nyugat-európai államok nagy része is ebbe a kategóriába tartozik – jellemzője, hogy a vezető város és a regionális központok népessége közötti különbség legfeljebb ötszörös, míg a fővárosok által dominált országok esetében ez az arány tíz-tizenkétszeres értéket mutat. Lengyelországban és Romániában például a kétmillió fővárosokat követő városhálózati elemet hat–nyolc 300–700 ezer fős nagyváros alkotja, amelyek térszervező hatása nagy régiókra terjed ki. Ezzel szemben Magyarországon csupán négy regionális centrum népességszáma haladja meg a százötvenezer főt. Ugyanakkor sajátos kelet-közép-európai jelenségnek tekinthető, hogy a középvá-

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

rosok fontos szerepet játszanak a településhálózat szervezésében, sok, e kategóriába tartozó város rendelkezik területi-közigazgatási központfunkciókkal, intézményrendszerük összetétele, a közigazgatási szervezetek működési köre lényegesen nem különbözik a nagyvárosokétól. A tervgazdaságok unitárius államformájának közigazgatási-politikai berendezkedése homogenizáló hatású volt, a nagyvárosok nem érvényesíthették természetes és hagyományos térszervező erejüket. Nem véletlen, hogy több országban a decentralizált fejlesztéspolitikai és a regionalizáció irányába tett legelső lépések nyomán éles verseny bontakozik ki a különböző méretű, de viszonylag hasonló intézményi struktúrájú területi-közigazgatási központok között az új regionális térszervező funkciók megszervezéséért.

1. táblázat

A kelet-közép-európai országok fontosabb makrogazdasági mutatói, 1998

Ország	Népesség, ezer fő	Egy főre jutó GDP vásárlóerő- paritáson		A mező- gazdaság részesedése a GDP-ből, %	Az ipar	A szolgálta- tások	A GDP- növekedés, %	Infláció, %
		Euró	EUR15= 100					
Bulgária	8 257	4600	22,5	21,1	28,7	50,2	3,4	22,3
Cseh- ország	10 295	12 200	59,8	4,5	41,8	53,7	-2,3	10,7
Lengyel- ország	38 666	7800	38,2	4,8	36,5	58,7	5,0	11,8
Magyar- ország	10 211	9800	48,1	5,9	32,7	61,4	5,1	14,3
Románia	22 507	5500	27,0	17,6	42,7	41,7	-7,3	59,1
Szlovénia	1966	13 700	66,0	3,9	37,7	58,4	3,9	7,9
Szlovákia	5391	9300	45,6	4,6	33,3	62,1	4,4	6,7

Forrás: Regular report from the Commission on progress towards accession. Különböző oldalak alapján a szerző összeállítása.

A transzformációs országokban – az urbanizációs szinttől függően – a rurális terek kiterjedése és elmaradottsága is nagy különbségeket jelez. Lengyelország kivételével – ahol a városi népesség gyarapodása figyelhető meg – a falusi népesség elvándorlási folyamatai megálltak, sőt több országban a rurális térségek népességszáma a városokból történő visszavándorlás miatt nő. Az újszerű demográfiai folyamatok azonban csak kismértékben tekinthetők biztató jelnek, hisz e térségek gazdasági alapjai gyengék, a visszatelepülni kényszerült népesség nagy része ugyanis mezőgazdasági kényszervállalkozó lett. A munkaképes korú népesség aránya ezekben a térségekben – illetve a hagyományos ipari térségekben – a legmagasabb. A nagyvárosi térségekben viszont ennek az ellenkezője tapasztalható. A fővárosok népességének korstruktúrájában az idős korosztályok aránya növekszik. A dinamikus fejlődésnek indult régiókban (Magyarországon Nyugat- és Közép-Dunántúl, Lengyelországban az északnyugati régiók, Csehországban Dél-Morvaország) és a magas születési rátájú észak- és kelet-romániai, valamint kelet-szlovákiai régiókban kedvező korstruktúra van kialakulóban, bár ez utóbbi térségekben az elvándorlás kedvezőtlenül befolyásolja a munkaképes korúak arányát.

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

A munkaerőpiacok területi különbségeit a korábbi gazdaság szerkezet és a kifejlődő piaccgazdaságokban lejátszódott strukturális átalakulás idézték elő. A gazdasági aktivitási arány azokban a régiókban magas, ahol a szerkezeti változások még nem indultak el – több nehézipari régió Csehországban és Lengyelországban még nem lépett új fejlődési pályára illetve sok olyan rurális térség található Kelet-Európában, ahol az agrár-foglalkoztatottak igen magas aránya (a romániai Moldvában például 42%) miatt a jövőben éles feszültségek keletkezhetnek. Vannak olyan régiók is, amelyekben a korábban elhanyagolt tercier ágazatok gyors fejlődése ellentételezni tudta a gazdaság más szféráinak összezsugorodását. A kelet-közép-európai átalakulás sajátos paradoxona, hogy a sikeres régiók mutatják a legalacsonyabb aktivitási rátákat, bár ez a megállapítás Magyarországra és Csehországra nem érvényes. A társult országok közül Magyarország gazdasági aktivitási rátája (51,7% 1998-ban) a legalacsonyabb, a közép- és a nyugat-dunántúli régióé az országos átlagnál néhány százalékponttal magasabb.

A társult országok igen eltérő gazdasági potenciáljának fejlesztését kohéziós problémák akadályozzák. A gazdasági fejlettség alacsony szintjén az egyes országok regionális teljesítőképességében tapasztalható különbségek azonban nem nagyobbak, mint a nyugat-európai országokban. (2. táblázat) A kelet-közép-európai legalacsonyabb teljesítőképességű és a legfejletlenebb régió (Prága és a lengyel Suwałki vajdaság) közti különbség (5,17-szoros) azonban jelentősebb, mint az Európai Unió hasonló mutatója. Összességében – a nemzeti különbségektől eltekintve – európai léptékben a kelet-közép-európai gazdasági tér viszonylag homogén regionális képet mutat, a régiók többsége az uniós teljesítőképesség átlagának felét sem éri el, Romániában és Bulgáriában még a fővárosok sem jeleznek feltűnő fejlettséget. (1. ábra)

2. táblázat

Az egy főre jutó GDP regionális különbségei a kelet-közép-európai országokban, 1996

Ország	A legfejletlenebb		A legfejlettebb		Különbség
	régió egy főre jutó GDP-je vásárlóerő-paritáson EUR15 = 100				
Bulgária	Szófia megye	24	Burgasz	34	1,42
Csehország	Közép-Csehország	49	Prága	120	2,45
Lengyelország	Suwałki	23	Varsó	65	2,83
Magyarország*	Észak-Alföld	32	Közép-Magyarország	71	2,22
Románia	Északkelet	26	Bukarest	44	1,69
Szlovákia	Kelet-Szlovákia	36	Pozsony	97	2,69
EUR15	Epirusz	44	Hamburg	192	4,36

Megjegyzés: NUTS II. területi egységek adatai, Lengyelország esetében vajdasági (NUTS III.) adatok. * 1998

Forrás: Regional Gross Domestic Product in Central European countries. p. 4.; KSH Gyorstájékoztató 2000 áprilisi adatai alapján a szerző számítása.

Nyilvánvaló, hogy a kisebb területi egységek közti gazdasági egyenlőtlenségek a régiók közti különbségeknél jelentősebbek, megyei (NUTS III.) egységeket vizsgálva,

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

érdekes módon Magyarországon nyílik a legjelentősebben a fejlettségi rés. Budapest egy főre jutó GDP-je több mint háromszorosan haladja meg Szabolcs-Szatmár-Bereg megye értékét, Romániában ugyanakkor Bukarest és Vaslui megye között csupán kétszeres a különbség. A piacgazdaság következményei a területi egyenlőtlenségek további növekedését vetítik elő. Magyarország területi szerkezetének átalakulása a nyertes és a vesztes megyék fejlődésének ütemében megmutatkozó különbségek azt jelzik, hogy a térformáló erők sokkal differenciáltabb képet mutatnak, mint a tervgazdaság időszakában. Ez utóbbi korszakban ugyanis az iparosítás alakította egy régió gazdasági teljesítőképességét, ma viszont az ipar versenyképes ágazatai és a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások befolyásolják a regionális gazdaságok fejlődését. (3.táblázat)

3. táblázat

A térbeli egyenlőtlenségek jellemzői a rendszerváltó országokban

Megnevezés	A rendszerváltás	
	előtt	után
Az egyenlőtlenségek térbeli megnyilvánulása	Városi és falusias térségek között	Települések között Régiók között
Az egyenlőtlenségek alakulásának tendenciája	A városi és a falusias térségek között csökkenő A régiók között csökkenő A települések között állandósult	A települések között növekvő A régiók között növekvő A városi és a falusias térségek között állandósult
Az egyenlőtlenséget előidéző hatótényezők	Iparosítás	Szerkezeti változások Szolgáltatások Külföldi tőkebefektetés
Az egyenlőtlenségek alakulását befolyásoló döntési szint	Nemzeti	Helyi Transznacionális
Az egyenlőtlenségeket kifejező mutatók	Demográfiai helyzet Kommunális és szociális infrastruktúra A közösségi infrastruktúra használatához kapcsolódó juttatások	Munkanélküliségi ráta Jövedelmek

Forrás: Vision Planet. 48. o.

2. Formálódó regionális politikák

A transzformációs szakasz kezdetén a rendszerváltó országok a területfejlesztési politika cél-, eszköz- és intézményrendszerére kevés figyelmet fordítottak. Nem volt ez különben Magyarországon sem. Paradigmaváltás azonban legelőször Magyarországon kezdődött. Nem véletlenül állapította meg az Európai Bizottság 1998-ban ké-

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

szült jelentése, hogy a regionális politikában Magyarország tűnik a legfelkészültebbnek. E dokumentum a kelet-közép-európai országok strukturális és kohéziós politikáiról általában azonban elmarasztalóan nyilatkozott, megállapítva, hogy:

- egyáltalán nincsenek vagy nagyon gyengék a regionális politikai eszközök;
- fejletlen az intézményrendszer, erőtlen az ágazatközi koordináció a területfejlesztési programok társfinanszírozásában, a területi önkormányzatok fejlesztési eszközei szegényesek, hiányos a szakértelmük;
- a költségvetési szféra is gyökeres átalakításra szorul: nehezen mobilizálhatók az állami pénzalapok a strukturális támogatások kiegészítésére, tisztázatlan a társfinanszírozáshoz szükséges források mennyisége, megoldatlan a felhasználás hatékonyságának garantálása, hiányzik az EU-konform monitoring.

A bizottság a csatlakozásig elvégzendő feladatokat e hiányosságok felszámolásában fogalmazta meg. Az országok többségében valamennyi regionális politikai feladat fejlesztésében jelentős erőfeszítéseket kellett tenni, Magyarország viszont kivételnek számított. (4. táblázat)

4. táblázat

Az Európai Bizottság regionális politikai ajánlásai a társult országoknak

Feladat	Bulgária	Cseh-ország	Lengyel-ország	Magyar-ország	Románia	Szlovákia	Szlovénia
Jogszabályok kidolgozása	X	X	X		X	X	X
Intézmények kiépítése	X	X	X		X	X	X
A meglévő intézmények közötti koordináció erősítése	X	X	X	X	X	X	X
A területfejlesztés pénzügyi eszközeinek megteremtése	X	X	X	X	X	X	X
Forráskoordináció	X	X	X	X	X	X	X
Ellenőrzés	X	X	X		X	X	X
Regionális statisztika	X	X	X		X	X	

Forrás: Enlarging the European Union. Accession Partnership alapján a szerző szerkesztése.

A cseh kormány 1998-ban rendeletet fogadott el a regionális politika alapelveiről. (Brizova, 2000) A cseh jogi szabályozás az állami közigazgatás regionális politikai feladatairól nem rendelkezik, a fogalom – részletesebb magyarázat nélkül – csupán a hatásköri törvényben jelenik meg. Eme ok miatt a közigazgatás regionális politikai feladatairól a kormánynak kell intézkednie. A cseh kormány már 1992-ben rendeletet alkotott a kormányzati regionális politika elveiről. A rendelettervezetet a Gazdasági Minisztérium készítette. Az elfogadott elvek alapján a regionális politikai intézkedé-

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

sek a problematikus térségek kis- és közepes méretű vállalkozásainak fejlesztésére összpontosultak. Az ily módon definiált regionális politika azonban nem tekintette feladatának a jelentős regionális hatásokat előidéző egyéb ágazati programok koordinációját, a területi és a helyi önkormányzatokat nem vonta be a feladatok megoldásába. A vállalkozástámogatás kivételével a problematikus régiók fejlesztését nem segítették külön regionális programok. Az állam magatartására az ágazati szemlélet nyomta rá a bélyegét, integrált regionális felfogásnak nyomát sem lehetett látni. A regionális politikának illetően értelmezése nem felelt meg a hatásköri törvény 2. cikkely 14. szakaszának, amely a Területfejlesztési Minisztérium hatáskörébe utalta az állam regionális politikájának koordinálását.

Az érvényes regionális politikai koncepció nem felelt meg az Európai Unió és tagállamai gyakorlatának sem. Az Európai Unió Csehország csatlakozási kérelméhez fűzött véleményében azt állapította meg, hogy:

- a Cseh Köztársaságnak nincs regionális politikája;
- a területfejlesztési kezdeményezéseket több nemzeti program valósítja meg, nem létezik önálló regionális fejlesztési politika;
- a Területfejlesztési Minisztériumnak kell a nemzeti szintű koordinációt ellátnia;
- hatékony területfejlesztési eszközöket kell kidolgozni, a regionális célleírányzat szerepét erősíteni kell;
- a Cseh Köztársaságnak ki kell dolgoznia az integrált regionális politika jogi, intézményi és költségvetési kereteit az EU-ban alkalmazott szabályoknak megfelelően.

A fenti okok miatt fogadta el a cseh kormány az új regionális politikai irányelveket. A dokumentum célja, hogy egységes elvek alapján szabályozza a köztársaság regionális politikáját, meghatározza a minisztériumok közötti koordináció formáit, a pénzügyi forrásokat és közelítse az államigazgatás gyakorlatát az Európai Unió normáihoz.

Az új szabályozás pontosabban körvonalazta a regionális politika feladatait, kiváltva az alábbi kérdésekben:

- a regionális politika alapcéljai és elvei;
- a regionális politika eszközrendszere;
- a programozás szerepe a regionális politikában;
- a regionális szint integrációja a regionális politika megvalósításában;
- a Területfejlesztési Minisztérium koordinációs szerepe és pénzügyi irányító funkciói.

A regionális politika az új felfogás szerint magában foglalja az állam elvi irányító tevékenységét, a regionális és a helyi önkormányzatok aktív közreműködését a régiók harmonikus fejlesztésében, a területi különbségek mérséklésében és a területi gazdaság szerkezetének átalakításában.

Az alapelvek abból a tényből indulnak ki, hogy a kormány regionális fejlesztési szerepe korlátozott lehet. Az érdekelt régiókban a területfejlesztés regionális szereplőinek kell elsődlegesen feladatokat vállalniuk. Regionális önkormányzatok azonban még nem működnek Csehországban, a 347/12997 sz. alkotmányos törvény értelmében 2000 után szerveződnek majd meg.

Az alapelvekről szóló dokumentum azt fejezi ki, hogy a Cseh Köztársaságnak alkalmazkodnia kell az Európai Unió regionális és strukturális politikájához, és olyan

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

mechanizmusokat kell működtetnie, amelyek lehetővé teszik az EU-támogatásokhoz való hozzáférést. Ennek keretében a fejlesztési forrásokat a matematikus régiókra kell összpontosítani, többéves időszakot felölelő programokra van szükség, erősíteni kell a stratégiai szemléletet, a decentralizációt, a területfejlesztésben érdekelt szereplők együttműködését, a partnerséget. A kedvezményezett térségek lehatárolásához megfelelő mutatórendszert kell kidolgozni.

Az alapelvek szerint a kormány hozzájárulásával más régiók is támogatásban részesíthetők. Jelenleg például a határ menti együttműködési (Phare CBC) programok részesülnek évi 1,2 milliárd korona EU-támogatásban az Ausztriával és a Németországgal határos járásokban, és ennél sokkal csekélyebb összegű támogatást kapnak az EU CREDO-programjából a Szlovákiával és a Lengyelországgal érintkező területeken kezdeményezett együttműködések.

Csehország hosszú távon vélhetően az EU első támogatási célcsoportjába tartozik majd, a regionális komponensekre nagy hangsúlyt kell fektetnie, programdokumentumokat kell kidolgoznia, operatív működési programokat kell majd szerveznie a NUTS II. régiókban. Az új mezoszintű területi egységek kialakítását követően e programokat már ezek a régiók fogják megvalósítani az állami és az EU-támogatások felhasználásával.

A kormányhatározat egyértelműen leszögezi, hogy az állami területfejlesztési feladatok felelőse a Területfejlesztési Minisztérium, más hatóságok a hatásköri törvény értelmében regionális politikával nem foglalkoznak, az egyes régióknak támogatások kizárólag integrált regionális fejlesztési programok formájában adhatók. A regionális politikával párhuzamosan, az eddigiekhez hasonlóan ágazati fejlesztési programok is készülnek, ezek hatásai természetesen a régiókban is érvényesülnek, hisz minden fejlesztésre valamilyen területi egységben kerül sor. E programoknak tehát tartalmazniuk kell a területfejlesztési hatás elemzését. Az ágazati programokért az illetékes szakminisztériumok a felelősek, nekik kell megindokolniuk, hogy az ágazati programot az adott régióban önállóan vagy integrált fejlesztési program részeként valósítják meg.

Bulgáriában az 1999-ben elfogadott területfejlesztési kerettörvény a regionális politika általános, EU-konform céljait és intézményeit rögzítette. A törvény végrehajtása során a legélénkebb vita a tervezési régiók kialakítását kísérte. Létrehozásukat a területi közigazgatásban bekövetkezett fontos változások és az EU-előcsatlakozási alapjaihoz való hozzáférés motiválta. E megfontolásokból kiindulva alakították ki a tervezési régiókat és határolták le a régiókon belül a beavatkozási területeket. (Geshev, 2000)

A regionális politika megvalósítását kétfajta régiótípus szolgálja: a területfejlesztés irányításában közreműködő régiók és a speciális fejlesztési problémákat felölelő térségek. A két régiótípus lényegét, területi méreteit és az alkalmazott területfejlesztési eszközöket tekintve jelentősen különbözik egymástól. A területfejlesztés irányításában alkalmazott régiók az ország egész területét lefedik, míg a másik tértípus csupán egyes részein jelenik meg és meghatározott fejlesztési prioritások megvalósításához szolgáltat kereteket.

Az igazgatási régiók korlátozott decentralizációs politikát valósíthatnak meg, a beavatkozási térségek kizárólag az országos területfejlesztési politika objektumai, fejlesztésük finanszírozását központi ellenőrzés alatt végzik. A beavatkozási térségek a regionális politika tárgyát, az irányítási régiók elsődlegesen annak alanyát jelentik.

A régiók lehatárolásával foglalkozó dokumentumot több szervezet tárgyalta, majd 1999 áprilisában a kormány mellett működő területfejlesztési tanács elfogadta az új

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

makrorégiókra tett javaslatot. A tervezési régiók területi méretét egész sor feltétel befolyásolja:

- a régiók száma viszonylag kevés legyen, méretük és természetierőforrás-potenciáljuk és gazdasági-társadalmi adottságaik alapján legyenek képesek nagyméretű programok és projektek megvalósítására;
- a régió az irányíthatóság érdekében ne legyen túlzottan nagy méretű, például a régiót alkotó megyék száma optimális legyen, a köztük lévő együttműködést szervezni lehessen, intenzív közvetlen (személyes) kapcsolatok kialakítására nyilván lehetőség a tagmegyék képviselői és partnerei között;
- legyen a régióknak közös, minden pontján érezhető fejlesztési problémája, ami közös munkára serkenti a területfejlesztési szereplőket;
- vegyék figyelembe az alapvető természetföldrajzi egységeket és a régiók történelmi hagyományait;
- legyen a régióknak viszonylag fejlett városhálózata, több növekedési pólusa;
- a területfejlesztésben korábban alkalmazott régióbeosztást iránymutatásul kell figyelembe venni;
- a tervezési régióknak teljes területi-közigazgatási egységeket kell magában foglalnia.

Mivel Bulgáriában – az Európai Unió sok tagállamától eltérően – hiányoznak az egyértelműen elkülöníthető, nagy hagyományokkal és saját identitással rendelkező területi közösségek, a régiók területi határainak kialakítása komoly akadályba ütközött. A tervezési régiók működését a kormányrendelet két feltételhez köthette:

- csak a kialakításuk során tekintetbe vett alapcél teljesítésére – nevezetesen területfejlesztésre – működtethetők, a tervezésen és a fejlesztési programok megvalósításán kívül más funkcióik nem lehetnek;
- számukat és határukat a nemzeti területfejlesztési terv érvényességi idején belül nem lehet megváltoztatni. Ezt a feltételt a megyei kormány megbízottak javaslatára köthették ki.

A szakértői tárgyalások során a létrehozandó tervezési régiók száma 3–4 és 8–10 között mozgott. A végső változat hat régiót tartalmazott, s ez felelt meg leginkább az előbb felsorolt kritériumoknak. (Geshev, 1999) Az elfogadott régióbeosztás alapvető jellemzői a következőkben összegezhetők:

- az ország hat régióra való tagolását – kisebb módosításokkal – hosszú távra fogadták el;
- az egy régióba tartozó megyék száma 3–6 között mozog, a régiót alkotó megyék közötti kapcsolattartás lehetőségei adottak;
- a régiók területi mérete viszonylag kiegyensúlyozott (átlagos területük 18 495 km²), csupán két kivétel van, az északnyugati régió az átlagos terület 57%-át, a közép-déli régió pedig 149%-át teszi ki;
- a népességszámot tekintve a régiók közötti különbségek már nagyobbak. A délnyugati és a közép-déli régiók nagyvárosai (Szófia és Plovdiv) e két régió népességszámát jelentősen megemelik;
- az északnyugati régió kivételével minden régióknak van vezető növekedési központja és a beavatkozási típusú térségelhatárolás szempontjai alapján kimutatható fejlett térsége;
- valamennyi régióban különböző fejlettségű és eltérő fejlődési problémával küszködő térségek találhatók.

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

A román kormány reformtörekvései között a területfejlesztési politikának fontos szerepe van. Az 1998. évi területfejlesztési törvény a regionális fejlesztés feladatát az alábbiakban határozta meg: „...a kiegyensúlyozott fejlesztés ösztönzésével, a történelmi, földrajzi, társadalmi, politikai körülmények miatt hátrányban lévő térségek fejlődési lemaradásának mérséklésével és az újabb egyenlőtlenségek kialakulásának megelőzésével csökkentse a meglévő regionális különbségeket”.

A román kormány által 1997-ben elfogadott területfejlesztési koncepció (az ún. Zöld Könyv) szerint „a különböző régiók fejlettségi színvonalkülönbségei hosszú történelmi múltra visszanyúlóan természeti és humán adottságaik... eltéréseiből adódnak”.

A törvény elvben széles körű közigazgatási decentralizációt indíthat el, illetve a kormányzati ágazati politikák és a regionális, valamint a helyi kezdeményezések összehangolását szorgalmazza a régiók fenntartható gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése érdekében. A regionális fejlesztések ösztönzése, a központi kormányzati politikával való összehangolás igénye és az interregionális kooperációk fejlesztése a román kormány azon szándékát fejezi ki, hogy a nemzetgazdaság és az egyes régiók fejlődése harmonikus legyen. (Pascariu, 2000) A területfejlesztési törvény – az ország Európai Unióval kötött társulási szerződésével összhangban – a területfejlesztési intézményrendszer fejlesztését és EU-kompatibilitását is célul tűzi ki. A Zöld Könyvben az alábbiakat olvashatjuk: „Az uniós tagsággal szembeni kötelezettség azt igényli, hogy a tagságra pályázó országnak bizonyos előcsatlakozási fejlesztési célokat meg kell valósítania, ezek közül az ország régiói közötti különbségek mérséklését kell a legfontosabbnak tartani”. (Green Paper, 1997)

Románia – Bukaresttel együtt – 42 közigazgatási egységre (judet) tagozódik. A megyék – méretüket tekintve – azonban túl kicsik ahhoz, hogy területfejlesztési célokat fogalmazhassanak és valósíthassanak meg. A Zöld Könyv ezért azt a javaslatot tette, hogy a különböző társadalmi-gazdasági szerkezetű megyékből önkéntes alapon fejlesztési régiók szerveződjenek. E fejlesztési régiók már elég nagyok ahhoz, hogy erőforrásaikat hatékonyan hasznosítsák, regionális fejlesztési stratégiákat dolgozhasanak ki és valósíthassanak meg. A régiók a statisztikai adatgyűjtés és -feldolgozás egységei is.

A Zöld Könyv a fejlesztési régiókon belül támogatási térségeket, olyan kisebb településegységeket is meghatározott, amelyek hasonló fejlődési nehézségekkel küszködnek. Az alábbi négy típusban az ország különböző pontján tizenhat matematikus térséget jelöltek ki:

1. elmaradott, igen szegény térségek;
2. iparilag hanyatló területek;
3. erősen szennyezett térségek;
4. talajeróziós területek.

Az országban nyolc fejlesztési régiót alakítottak ki. Ezek létrehozását a megyei tanácsok szerződésben rögzítették. A régiók közül csak kettő (a központi és Bukarest–Ilfov) nem határ menti térség. A régiók népességszáma viszonylag kiegyenlített képet mutat.

A régiókban az alábbi intézményeket szervezték meg:

- *döntéshozó szervek* – Minden régióban a régiót alkotó megyék megyei és helyi önkormányzati képviselőinek részvételével regionális fejlesztési tanács működik. A kormány és a regionális fejlesztési tanácsok azonos számú képviselőjéből alakult Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanács élén a miniszterelnök áll.

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

–*végrehajtó szervek* – Minden régióban regionális fejlesztési ügynökség alakult, amely nemkormányzati jellegű, önálló jogi személyiségű szervezet. A Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség a központi irányítás, kormánynak alárendelt szakosított intézménye.

A regionális fejlesztések finanszírozására országos és regionális szinten területfejlesztési alapot hoztak létre.

A törvényen kívül a területfejlesztés jogi szabályozásának fontosabb dokumentumai a következők:

- a 634/1998. sz. kormányhatározat a területfejlesztési törvény módszertani kérdéseinek szabályairól;
- a 979/1998. sz. kormányhatározat a Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanács kormányzati képviselőinek kijelöléséről és a Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség megalakításáról;
- a 20/1999. sz. törvény a 24/1998. sz. elmaradott térségekről szóló sürgősségi kormányrendelet jóváhagyásáról.

A területfejlesztési intézményrendszer 1999-ben valamennyi szinten és régióban kiépült. Kelet-Közép-Európa más országaihoz hasonlóan a decentralizáció Romániában is azt jelenti, hogy hatásköröket telepítenek az alsóbb szintekre. Ennek jogi szabályozása azonban még kialakulatlan, és gyakran hiányzik a közigazgatás demokratikus mechanizmusa (a területiség, a választott testületek és a lakosság közötti közvetlen kapcsolatok szabályozásának elvei). A legnagyobb gond az, hogy helyi és regionális szinten ma még szűk hatáskörökkel rendelkeznek a döntéshozók. Romániában nincs hatékony területi irányítási szervezet, amely nyomást gyakorolhatna az átütő célokat megvalósító reformokra. (Grüber, 2000)

Lengyelországban az 1999. január 1-jén bevezetett közigazgatási reform nemcsak új kihívásokat jelentett a regionális politikában, de új eszközöket is igényelt. (Stasiak, 1999) A kibontakozó regionális politika kulcsproblémája a régiók autonómiája, ugyanis az új régiók a központi kormányzat fejlesztési programjait is megvalósítják. Az előkészítés alatt lévő törvények alapelvei a szubszidiaritáson nyugszanak, csak azokat a nemzeti regionális fejlesztési programokat kell végrehajtani, amelyekben a regionális hatóságokkal megállapodtak. Következésképpen a regionális hatóságok felelősek a központi kormányzattal kötött szerződéses megállapodások végrehajtásáért, illetve a nemzeti kormányzat regionális fejlesztési céljaihoz rendelt pénzügyi források felhasználásáért. (Borsa, 2000)

Az 1989 utáni lengyel regionális politika főbb jellemzői az alábbiak voltak:

- a túlzott centralizáció;
- a rendelkezésre álló csekély eszközök nem megfelelő végrehajtási mechanizmusokkal párosultak;
- felesleges célok fogalmazódtak meg a kormányzati programdokumentumokban,
- a „tűzoltó” jellegű programok (a munkanélküliség kezelése) domináltak;
- hiányzott a programok koordinációja.

Az állami funkciók és a közösségi eszközök megosztásának decentralizációján alapuló regionális politika a területfejlesztés egy részét a regionális felelősségi szintekre helyezte. A központi kormányzat a regionális politika irányítójaként a területfejlesztés egyik aktora, a többi partner pedig a regionális önkormányzatok, a gazdasági és a társadalmi szervezetek, a nemzetközi vállalatok és az intézmények.

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

A regionális politika a kompetenciák tekintetében két autonóm, de egymást kiegészítő szintre osztható:

- nemzeti szint*: a központi kormányzati politika szintje, amely a transzregionális együttműködés problémáinak megoldásával foglalkozik, például Lengyelország szerepével az európai területi és regionális fejlődésben. A nemzeti szinten megjelenő speciális politika nem más, mint a regionális politika, amelynek célja a történetileg meghatározott civilizációs elmaradottság leküzdése és a szerkezetátalakításban élen járó térségek és a nemzeti jelentőségű növekedési centrumok támogatása;
- regionális szint*: a régiók fejlesztésének támogatása, a regionális önkormányzatok szempontjából legfontosabb problémák megoldása. Prioritásnak a szerkezetátalakítás és a fejlesztési folyamatok regionális kormányzati hatáskörbe tartozó szintjei és a rendelkezésre álló eszközök összehangolása tekinthető.

A lengyel kormány regionális politikájának alapelveit a hosszú távú regionális fejlesztési stratégia tartalmazza, amelynek alapvető céljai a következők:

- az ország területi kohéziójának fokozása;
- a fejlesztési potenciálnak a fejlett régiókból az ország fejletlenebb részeibe történő diffúziója;
- a kevésbé fejlett és a támogatásra szoruló térségek kijelölése;
- az egyes régiók fejlődési potenciálja és az országos átlag közötti eltérés meghatározása.

A lengyel területi tervezési rendszer sajátossága, hogy tervek nagyrégiókra és az egész országra készülnek. Ez volt jellemző a II. világháború előtti Lengyelországra is. Az arányos fejlesztést szolgáló ambiciózus projektek egész sora valósult meg a

Lengyel Köztársaság időszakában. A sztálini korszakban a nagy dimenziójú tervezési elgondolások aránytalanná és túlbürokratizálttá váltak. Az 1990-es évek átalakulási időszaka teljesen más típusú nemzeti tervezést igényelt. Jelenleg úgy tűnik, hogy az EU-ban működő modellen alapuló tervezési koncepciót kell bevezetni, amely a régiók autonómiáján és az állam koordinációs funkcióján nyugszik.

3. A magyar regionális politika versenyképessége kelet-közép-európai összevetésben

E vázlatos áttekintésből érzékelhetjük, hogy részben bel- és gazdaságpolitikai okokból, jobbra azonban az Európai Bizottságtól érkező figyelmeztető javaslatok hatására szinte valamennyi országban fontos változások történtek, a kitűzött feladatok egy részét – legalábbis formai szempontból – a társult országok mindegyike teljesítette.

Romániában 1998-ban, Bulgáriában 1999-ben *területfejlesztési törvényt* fogadtak el, Csehországban 1998-ban kormányrendeletben fogalmazták meg az új regionális politikai stratégia irányait. Szlovákiának és Lengyelországnak nincs területfejlesztési törvénye. E törvények a regionális politika cél-, eszköz- és intézményrendszerének kereteit határozták meg, jobbra az EU strukturális politikájának alapelveit adaptálták. A magyar területfejlesztési törvény terjedelmében és tartalmában is különbözik a három ország dokumentumától. Bővebb terjedelemben részletesebb szabályozást tar-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

talmaz, logikusabb szervezetben és tágabb tematikai körben határozza meg a területi fejlődés irányait, a beavatkozások állami és önkormányzati feladatait, a regionális decentralizáció követelményeit. Az új területi struktúrák kialakításában azonban a magyar törvény megengedőbb jellegű volt. A többi törvény már tartalmazza a strukturális politika NUTS II. egységeit, míg Magyarországon csak hosszas viták után született meg a törvény módosítása a kötelezően létrehozandó tervezési-statisztikai régiókról. A jogi szabályozás másik fontos tárgykörében, a fejlesztési stratégia intézményesülésében már nem ilyen kedvező a helyzet. Csupán Magyarországnak van parlament által jóváhagyott területfejlesztési koncepciója, másutt semmifajta dokumentum, az ország térszerkezetének fejlődését befolyásoló program vagy koncepció nincs. A területfejlesztési intézmények munkáját nagy mértékben hátráltatja e releváns dokumentumok hiánya. Ehelyütt arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy az utóbbi egy esztendőben a magyar politikai döntéshozók mintha megfeledekezének a 35/1998. (III. 20.) sz. országgyűlési határozatról, a fejlesztési irányok kijelölése nagyfokú spontaneitást és domináns rurális orientációt mutat.

Valamennyi országban kialakították a *regionális tervezési-statisztikai rendszert*. Az EU-kompatibilitás megteremtését célzó intézkedések Lengyelországban és Bulgáriában közigazgatási reformokkal párosultak. Lengyelországban részleges regionális politikai célokat az 1998. évi közigazgatási reformtörvény fogalmazott meg: a 16 új vajdaság (a területi mezoszint) feladatai között meghatározó súlya van a regionális gazdaságpolitikának, a fejlesztési programok kidolgozásának és megvalósításának. A korábbi, kisebb méretű vajdaságok megszűnésével (amelyek egy részét felosztották az új közigazgatási egységek között) azonban alapját veszítette a korábbi NUTS III. rendszer, ma Lengyelországban ilyen szintű statisztikai egységek nem léteznek. Bulgáriában a területi adminisztráció átalakítása a lengyel reformokkal ellentétes logika alapján zajlott. A nagyméretű egységeket (a 9 oblasztot) 28 kisebb területi egységre bontották, ezek jelentik a NUTS III. egységet és 6 makrorégiót szerveztek. Szlovákiában a dekoncentrált igazgatási egységként működő 8 megye alkotja a NUTS III. szintet, az országot 4 NUTS II. régióra osztották. Csehországban – ahol az alkotmányban rögzített régiók a mai napig nem jöttek létre – 14 nem közjogi megye alkotja a NUTS III. szintet és 8 makrorégió adja a NUTS II. egységet. Szlovéniában – az ország csekély mérete miatt – a tervezési egységek kialakítása igen nehéz, a területfejlesztési törvény a NUTS

szint intézményesítése mellett foglalt állást. A vizsgált kelet-közép-európai országokban – Magyarországot leszámítva – a NUTS II. egységek között a fővárosok önállóan jelennek meg, agglomerációjukkal együtt. Az európai regionális politika meghatározó területi szintjét – a NUTS II. egységeket – tekintve Kelet-Közép-Európa formailag lényegében azonos képet mutat az Európai Unióval. (5. táblázat)

A tervezési-statisztikai makrorégiókban valamennyi ország – Szlovákia kivételével – ügynökségeket, *fejlesztési szervezeteket* hozott létre. Ezek azonban mindenütt kis létszámú egységek. Korlátozott hatókörű feladataik a programkészítésre terjednek ki. A fejlesztési szervezetek székhelyeit – Románia két régióját kivéve – minden esetben a régió legnagyobb városába, a régióközpontba telepítették. A regionális elitek konfliktusait Lengyelország egy régiójában (Kujawskopomorske) nem sikerült megoldani, emiatt a kormányzói és a regionális önkormányzati intézmények két városba, a 370 ezer lakosú Bydgoszcz-ba és a 200 ezer fős népességű Toruń-ba települtek. Kizárólag Magyarországon nem tudatosult, hogy a régiószerveződés – és a decentralizáció – egyik lényeges tényezője a kumulatív hatásokat szervezni képes nagyváros. Az Európai Unióban a kedvezőtlen városhálózattal rendelkező országok (Írország, Portugália

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

és Görögország) nagy erőfeszítéseket tesznek a regionális centrumok, növekedési pólusok kialakítására, Magyarország pedig azt a potenciális előnyt sem használja ki, hogy négy markáns regionális centruma van a fővároson kívül.

5.táblázat

NUTS-egységek Kelet-Közép-Európában

Ország	NUTS			NUTS II. egységek	
	I.	II.	III.	átlagos területe, ezer km ²	népesség-száma, ezer fő
		egységek száma			
Bulgária	3	6	28	18,5	1407
Csehország	–	8	14	9,9	1290
Lengyelország	–	16	49*	19,5	2411
Magyarország	–	7	20	13,3	1463
Románia	–	8	42	29,8	2851
Szlovénia	–	1	12	20,3	1966
Szlovákia	–	4	8	12,2	1319
Összesen	3	50	170	18,1	1953
EUR15	75	206	1031	15,3	1830

Forrás: Statistical Regions for the Central European Countries alapján a szerző számításai.
Megjegyzés: * A korábbi vajdaságok.

Az állami regionális politika *központi irányításának* nincs egységes szervezeti modellje Kelet-Közép-Európában sem. Lengyelországban és Szlovákiában nem, másutt mindenütt megalakultak a tárcaközi bizottságként működő országos területfejlesztési tanácsok. A tanács elnöke Romániában a miniszterelnök, Bulgáriában a Területfejlesztési és Közmunkaügyi Minisztérium miniszterhelyettese. Az országos területfejlesztési ügynökségnek Romániában 120 alkalmazottja van. Feladata az ország területfejlesztési politikájának menedzselése, a nyolc regionális fejlesztési ügynökség tevékenységének koordinálása. Csehországban a Gazdasági és Szociális Kohézió Nemzeti Program- és Monitoring Bizottsága végzi a területfejlesztés tárcaközi összehangolását, a strukturális alapok támogatásainak felhasználásához szükséges programozási dokumentumok kidolgozását, az ágazati és a regionális működési programok koordinálását. A bizottság elnöke a területfejlesztési miniszter. A területfejlesztési politika központi irányítása – részben új feladatként – már korábban működő minisztériumokhoz került. Lengyelországban 2000-ben Regionális Politikai Minisztériumot szerveztek. Bulgáriában – bár a minisztérium nevében szerepel a regionális fejlesztés – a területrendezésnek hagyományosan erősebb pozíciói vannak. Csehország a másik kelet-közép-európai társult állam, amely önálló területfejlesztési minisztériumot működtet. A 370 fős apparátus képzettsége azonban ma még nem felel meg az uniós követelményeknek. Mindezek ismeretében sajnálatos, hogy Magyarországon – pártpolitikai okok miatt – megszűnt a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, amelynek tevékenysége az első országjelentésben elismerést kapott. Az agrár- és vidékpoli-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

tika együvé tartozása teljesen nyilvánvaló, a regionális politika azonban a rurális fejlesztéseknél sokkal tágabb tevékenységi kört ölel fel. Nehezen érthető, hogy Magyarország miért távolodott el az egységes regionális politikai irányítás modelljétől, ezzel egyrészt a strukturális politikában csökkent a versenyelőnye, másrészt pedig jövőbeli kritikáknak teremtett jó táptalajt.

Az állam regionális politikájában meghatározó jelentősége van a *kedvezményekre jogosult térségek* lehatárolásának. A támogatandó térségek jellege, a beavatkozási területek kiterjedése hatással van az alkalmazandó eszközökre. A lehatárolás különböző módszerekkel és területi egységek figyelembevételével történhet. Magyarország komplex, az Európai Unió támogatott térségi kategóriáit (fejletlen, iparilag hanyatló, rurális, magas munkanélküliségű) alkalmazó, a parlament által jóváhagyott rendszerrel rendelkezik. Hasonlóan körültekintően kimunkált kedvezményezett térségrendszere Bulgáriának van. Ez utóbbi országban azonban a problematikusnak tekintett térségekben az ország népességének 17,5%-a, Magyarországon pedig 33,5%-a él. Csehországban néhány mutató (ipari foglalkoztatottak aránya, vállalkozói ráta, munkanélküliség ráta, népsűrűség, önkormányzati adóbevételek, átlagkereset, agrárfoglalkoztatottak aránya) alapján 8 járást strukturális válság sújtotta térségnek és 10 járást gazdaságilag gyenge térségnek minősítettek (itt az ország népességének 21,8%-a lakik). Lengyelországban és Szlovákiában nem határoltak el kedvezményezett térséget, Romániában pedig a területfejlesztési törvény a megyei tanácsok hatáskörébe utalta a fejlesztési övezetek kijelölését, ám 1999-ben a parlament sürgősségi törvényt fogadott el a kedvezőtlen adottságú térségekről. A 24 legelmaradottabbnak minősített kistérség népessége 1,9 millió főt tesz ki (az ország népességének 8,4%-a). Az elmaradott területek kétharmada Munténia és Moldva területére esik. (Ianoş, 2000)

A társult tagállamok regionális politikában előbb felsorolt kedvező lépései azonban formális eredményeknek is tekinthetők, s erre az Európai Bizottság 1999-ben készült országjelentései fel is hívják a figyelmet (*Regular report from the Commission on progress towards accession*). A 2000. évi jelentések megállapításai lényegében nem változtak. A Bizottság kifogásai az egyes országokkal szemben a következők voltak:

Bulgária

- nem tisztázott a közigazgatási megyék (NUTS III. egységek) és a tervezési-statisztikai régiók közötti viszony;
- gyenge a tárcaközi koordináció, a területfejlesztés irányításához szükséges közigazgatási kapacitások szűkösek;
- a területfejlesztésnek rendkívül korlátozott költségvetési forrásai vannak, nincs önálló regionális költségvetési előirányzat, a többéves társfinanszírozás feltételei nem alakultak ki.

Csehország

- az országnak nincs területfejlesztési törvénye;
- korlátozott a regionális fejlesztési tanácsok működési köre;
- nincsenek képzett területfejlesztési szakemberek;
- nem megoldott a regionális fejlesztések finanszírozása.

Lengyelország

- nincs az országnak területfejlesztési törvénye;
- az ország regionális politikai stratégiája nem készült el;

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

- az állami pénzügyekről szóló törvény szabályozza a többéves programok költségvetési támogatásának elveit, a regionális fejlesztések költségvetési intézkedéseit nem tartalmazza;
- nincs a területfejlesztésnek központi felelőse, a régiókban sem épültek ki a strukturápolitika irányító szervezetei.

Magyarország

- a Strukturális Alapok fogadására alkalmas intézmények működésében a jó előkészítés ellenére, kevés előrehaladás történt;
- a megyei és a regionális területfejlesztési tanácsok még nem mindenütt működnek zavartalanul, a 8–10 fős regionális fejlesztési ügynökségek nem jelentenek erőteljes kapacitásbővítést a regionális irányításban;
- felül kell vizsgálni a területfejlesztés finanszírozását. Tisztázni kell a finanszírozásban a minisztériumok közötti munkamegosztást, a különböző ágazati források közötti koordináció mechanizmusát ki kell alakítani. A koordináció hiánya, illetve a gyenge személyi állomány és pénzügyi alapok miatt a fejlesztési tervek kidolgozása akadozik.

Románia

- az intézményrendszer még nem működik, fejlesztési programok még nem készültek;
- kidolgozatlanok a regionális fejlesztések finanszírozási rendszerei;
- a regionális fejlesztési tanácsok működésének elvei tisztázatlanok, tevékenységük hatóköre rendkívül szűk;
- a területfejlesztés adminisztratív kapacitásai gyengék.

Szlovákia

- a területfejlesztésnek sem jogi alapjai, sem intézményei nem épültek ki;
- az országnak sürgősen hozzá kell látnia a hiányosságok felszámolásához.

E rövid összefoglalásból látható, hogy a társulási partnerség időszakában az egyes országoknak milyen feladatokat kell sürgősen megoldaniuk. Általános hiányosság a területfejlesztési források elégtelen mennyisége, a több évre szóló programok megvalósításának pénzügyi megalapozatlansága, a gyenge forrás- és intézményi koordináció. Érdemes utalni arra, hogy a Magyarországról készült legutóbbi jelentés már nem szól dicsérőleg az Országos Területfejlesztési Tanácsról, vélhetően a működés kedvezőtlen tapasztalatai miatt. Mindennek ellenére azonban az állapítható meg, hogy – az országjelentésekben nem érintett jellemzőket is figyelembe véve – Magyarország, a strukturális és kohéziós alapok fogadásának feltételeit tekintve, a társult országok között a legkedvezőbb pozíciókkal rendelkezik, e téren versenyképessége jó. (6. táblázat)

A táblázat – bár az értékelés szubjektív alapon történt – azt mutatja, hogy a csatlakozásra leginkább érett országok (Magyarország, Lengyelország, Csehország és Szlovénia) közül a regionális politikai eredményeket tekintve Magyarország teljesítménye a legjobb. Hasonló kategóriába tartozik az itt nem elemzett Szlovénia. Lengyelország teljesítménye kifejezetten gyengének tekinthető, a második körös Romániáé viszont relatíve jónak. Ez az értékelés azonban lényegében formai elemekre épült, s csak esetenként vett figyelembe precíz tartalmi és minőségi komponenseket. A jövőben viszont az Európai Unió értékelő elemzései a regionális politika eszköz- és intézmény-

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

rendszerének működési tapasztalatait és eredményeit veszik majd figyelembe. Meghatározó mérföldkönek kell tekintenünk az átfogó fejlesztési tervek kidolgozását. A közösségi támogatások igénybevételét meghatározó terv kidolgozásának mechanizmusa, a terv tartalma, az abban érvényesülő alapelvek milyensége befolyásolja majd az Európai Bizottság értékítéletét.

6. táblázat

A kelet-közép-európai társult országok teljesítménye a strukturális és kohéziós politika alkalmazási feltételeinek megeremtésében

Strukturális és kohéziós feladat	Bulgária	Cseh-ország	Lengyel-ország	Magyar-ország	Románia	Szlovákia
A fejlesztés és a programozás jogi megalapozottsága	3	2	1	4	3	1
A tárcaközi koordináció intézményesítése	2	3	1	3	4	1
A központi irányítás szervezete	3	4	1	2	3	1
A NUTS II. rendszer	2	2	4	3	3	2
A NUTS III. rendszer	3	2	1	4	4	2
A NUTS II. adminisztratív kapacitása	1	1	4	2	2	1
A NUTS III. adminisztratív kapacitása	3	2	1	4	4	2
A közigazgatás és a NUTS II. összhangja	2	2	4	2	2	1
A közigazgatás és a NUTS III. összhangja	3	1	1	4	4	3
A kedvezményezett térségek lehatárolása	3	2	2	4	2	2
A területfejlesztés költségvetési szabályozása	2	2	2	3	2	1
A forráskoordináció működtetése	2	2		2	2	1

Megjegyzés: 1 = Nem értékelhető; 2 = Gyenge; 3 = Jó; 4 = Kiemelkedő.

Forrás: A szerző összeállítása.

Irodalom

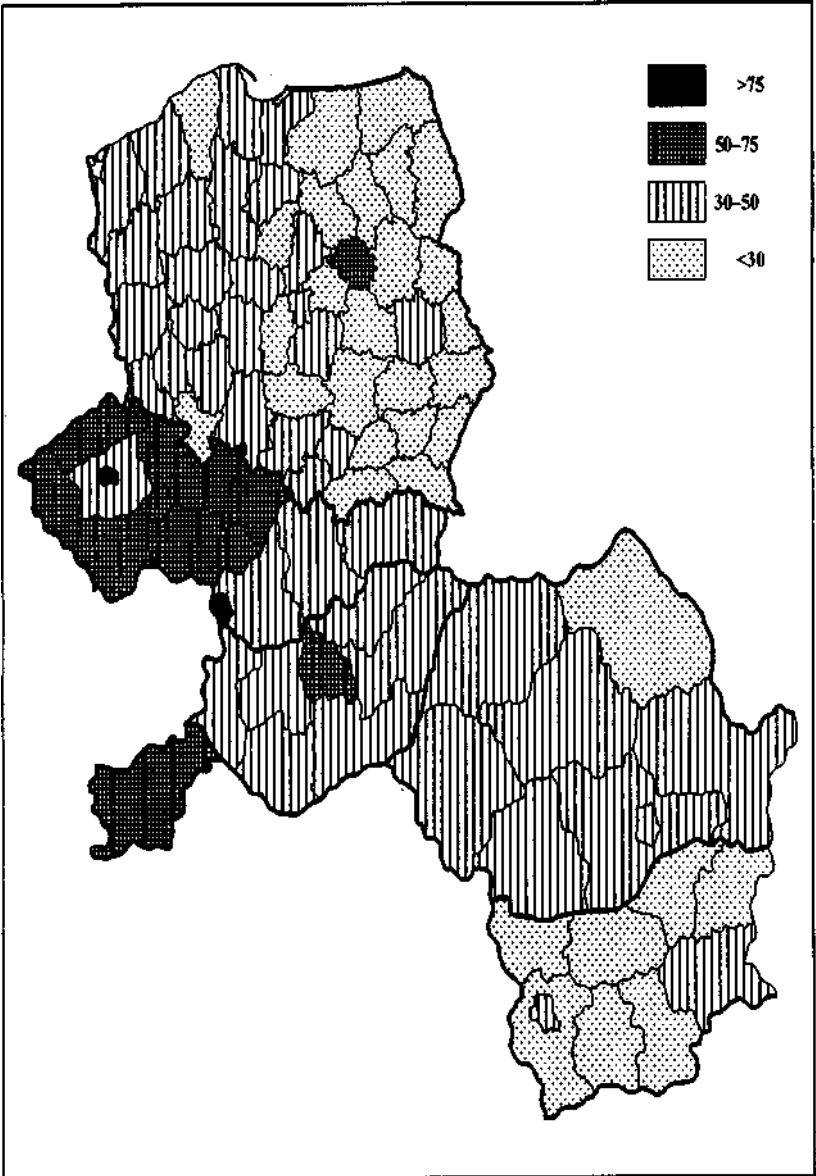
- Bachtier, J.– Downes, R. – Gorzelak, G.: *Transition, Cohesion and Regional Policy in the Central and Eastern Europe*. Aldershot, Ashgate, 2000.
- Blazek, J.–Boeckhout, S.: *Regional policy in the Czech Republic and EU accession*. Bachtler, J. – Downes, R. – Gorzelak, G. (szerk.): 301–318. o. 2000.
- Borsa, M.: Az új lengyel régiók az európai térfejlődésben. Horváth Gy. (szerk.): 47–59. o. 2000.
- Brizova, M.: Csehország regionális politikája.– Horváth Gy. (szerk.): pp. 37–46. 2000.
- Buček, M.: Regional disparities in transition in the Slovak Republic. – *European Urban and Regional Studies*. 4. 360–364. o. 1999.
- Dostál, P.: Reintegrating Central European region: challenges of trans-border spatial development.– *Acta Universitatis Carolinae. Geographica*. 1. 21–38. o. 2000.
- Enlarging the European Union. Accession Partnership. Brussels, European Commission, DG 1A, 1998.
- Geshev, G.: Problemi na regionalnoto razvitie i regionalnata politika v Republika B'lgaria. Sofia, Geografski Institut BAN., 1999..
- Geshev, G.: A délkelet-európai régiók szerepe a bővülő Európai Unióban. Horváth Gy. (szerk.): 72–86. o. 2000.
- Green Paper. Regional Development Policy in Romania*. Bucharest, Romanian Government and European Commission, 1997.
- Grüber K.: Románia a régiók Európájában. Van-e esélye a romániai devolúciónak, illetve az erdélyi regionális kormányzati szervezetek létrehozásának? *Tér és Társadalom*. 1. 145–162. o. 2000.
- Hampfl, M. et al.: *Geography and Societal Transformation in the Czech Republic*. Prague, Department of Social Geography and Regional Development, Charles University of Prague, 1999.
- Horváth Gy.: *Az átmenet regionális hatásai Kelet-Közép-Európában*. *Területi Statisztika*. 3. 1–26. o. 1998.
- Horváth Gy. (szerk.) 2000a: *A régiók szerepe a bővülő Európai Unióban*. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja.
- Horváth, Gy. (ed.) 2000b: *Regions and Cities in the Global World*. Pécs, Centre for Regional Studies.
- Horváth Gy.: Decentralizáció és a régiók – kelet-közép-európai nézőpontból. – Horváth Gy. – Rechnitzer J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja. 60–72. o. 2000.
- Ianoș, I.: Less-favoured areas and regional development in Romania. Horváth, Gy. (ed.): 176-191. o. 2000.
- Illés I.: Regionális politika Kelet-Közép-Európában az átmenet időszakában. Horváth Gy. (szerk.): 19–30. o. 2000.
- Pascariu, S.: Programrégiók és a határ menti területek fejlesztése Romániában. Horváth Gy. (szerk.): 60–71. o. 2000.
- Preparing for EU Enlargement. Devolution in the First Wave Candidate Countries. Brussels, EU Committee of the Regions. 2000.
- Regional Gross Domestic Product in Central European Countries. Luxembourg, Eurostat. 1998.
- Regular report from the Commission on progress towards accession. Brussels, European Commission. 1999, 2000.
- Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions in the European Union. 1999; Brussels, European Commission.
- Stasiak, A.: The new administrative division of Poland. –Duró, A. (ed.): *Spatial Research in Support of the European Integration*. Pécs, Centre for Regional Studies HAS. 31–42. o. 1999.
- Statistical Regions for the Central European Countries*. Brussels, European Commission. 1998.
- Vision Planet. Strategies for an Integrated Spatial Development of the Central European, Danubian and Adriatic Area. Bonn, Federal Office for Building and Regional Planning. 1999.

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

1. ábra

Az egy főre jutó GDP a kelet-közép-európai régiókban, 1996
EUR15=100

Forrás: Sixth Periodic Report., 175. o.